

СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ОХОРОНОЮ ПРАЦІ ЯК ОСНОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ПРАЦІВНИКІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Вінницький національний технічний університет

Анотація

У роботі досліджено сутність системи управління охороною праці (СУОП) як ключового механізму забезпечення безпеки персоналу на підприємстві. Розглянуто структуру СУОП, її основні функції та завдання, а також проаналізовано сучасний підхід до управління професійними ризиками. Особливу увагу приділено впровадженню міжнародного стандарту ISO 45001:2018 як інструменту вдосконалення системи охорони праці та його перевагам для вітчизняних підприємств.

Ключові слова: охорона праці, система управління, безпека працівників, професійні ризики, ISO 45001, СУОП.

Abstract

The paper examines the essence of the occupational health and safety management system (OHSMS) as a key mechanism for ensuring personnel safety at the enterprise. The structure of OHSMS, its main functions and tasks are considered, and the modern approach to professional risk management is analyzed. Particular attention is paid to the implementation of the international standard ISO 45001:2018 as a tool for improving the occupational safety system and its benefits for domestic enterprises.

Keywords: occupational safety, management system, employee safety, professional risks, ISO 45001, OHSMS.

У сучасних умовах господарювання, коли основою функціонування кожного суб'єкта господарювання є подолання кризових ситуацій та отримання найбільшого доходу, безпека є неодмінною умовою, що визначає ефективність його функціонування. Питання збереження життя та здоров'я працівників у процесі трудової діяльності набуває першочергового значення, оскільки кадрова безпека є надважливим питанням для менеджменту, що визначає ефективність його функціонування.

Статистика виробничого травматизму та професійних захворювань вказує на необхідність пошуку ефективних механізмів управління безпекою праці. Саме тому впровадження дієвої системи управління охороною праці (СУОП) є не просто формальною вимогою законодавства, а фундаментальною основою для забезпечення комплексної безпеки персоналу та стабільного функціонування підприємства.

Система управління охороною праці являє собою сукупність органів управління підприємством, які на підставі комплексу нормативної документації проводять цілеспрямовану, планомірну діяльність щодо здійснення завдань і функцій управління з метою забезпечення здорових, безпечних і високопродуктивних умов праці. Головною метою управління охороною праці є створення здорових, безпечних і високопродуктивних умов праці, покращення виробничого побуту, запобігання травматизму і профзахворюванням [1].

У спрощеному вигляді СУОП представляє собою сукупність суб'єкта та об'єкта управління, що зв'язані між собою каналами передачі інформації. Суб'єктом управління в СУОП на підприємстві в цілому є керівник (головний інженер), а в цехах, на виробничих дільницях і в службах – керівники відповідних структурних підрозділів і служб. Організаційно-методичну роботу по управлінню охороною праці, підготовку управлінських рішень і контроль за їх своєчасною реалізацією здійснює служба охорони праці підприємства, що створюється на підприємствах із кількістю працюючих 50 і більше осіб.

Ефективність системи управління охороною праці досягається через реалізацію комплексу ключових функцій. До основних функцій управління охороною праці належать: прогнозування і планування робіт, їх фінансування; організація та координація робіт; облік показників стану умов і безпеки праці; аналіз та оцінка стану умов і безпеки праці; контроль за функціонуванням СУОП; стимулювання роботи по вдосконаленню охорони праці [2].

Вирішальне значення в системі управління охороною праці є функція планування, в основі якої лежить прогностичний аналіз. Планування роботи з охорони праці поділяється на перспективне (розроблення комплексного плану підприємства щодо покращення стану охорони праці), поточне (розроблення відповідних заходів у розділі «Охорона праці» колективного договору) та оперативне (здійснюється за підсумками контролю стану охорони праці).

Функція СУОП щодо організації та координації робіт передбачає «формування органів управління охороною праці на всіх рівнях управління і всіх стадіях виробничого процесу, визначення обов'язків, прав, відповідальності та порядку взаємодії осіб, що приймають участь в процесі управління» [3]. Як зазначають фахівці, система управління охороною праці підприємства включає службу охорони праці та керівництво підприємства і керується у своїй діяльності законодавством України про охорону праці і про працю, міжгалузевими і галузевими нормативними актами з охорони праці.

Найбільш відповідальною та трудомісткою функцією процесу управління є контроль за станом охорони праці. Дійове управління охороною праці можна здійснювати тільки при наявності повної, своєчасної і вірогідної інформації про стан охорони праці. До основних форм контролю за станом охорони праці належать: оперативний контроль; контроль, що проводиться службою охорони праці підприємства; громадський контроль; адміністративно-громадський трьохступеневий контроль; відомчий контроль вищих органів, а також нагляд з боку державних та профспілкових інспекцій [3].

Сучасним напрямком розвитку систем управління охороною праці є впровадження міжнародного стандарту ISO 45001:2018 «Системи управління охороною здоров'я та безпекою праці» [4]. Це перший стандарт Міжнародної організації зі стандартизації, що містить правила, які компанія може використовувати для впровадження системи менеджменту охорони здоров'я і безпеки праці та підвищення її ефективності. Стандарт ISO 45001:2018 охоплює значно більше факторів, ніж попередній, розглядаючи охорону праці як важливу складову всебічного розвитку усієї компанії.

Важливим аспектом сучасної СУОП є управління професійними ризиками. Система оцінки та управління професійними ризиками дозволяє ідентифікувати небезпеки, оцінити ступінь ризику для здоров'я працівників та розробити заходи щодо його мінімізації. Ризик-орієнтований підхід стає основою для прийняття управлінських рішень у сфері охорони праці, що дозволяє перейти від реагування на події (нещасні випадки) до їх системного попередження.

Система управління охороною праці є складним, багатофункціональним механізмом, який пронизує всі рівні виробничої структури підприємства. Вона виступає не просто набором інструкцій, а цілісною основою для забезпечення безпеки працівників через реалізацію функцій планування, організації, контролю та стимулювання. Впровадження СУОП дозволяє забезпечити системний підхід до профілактики виробничого травматизму та професійних захворювань.

Перспективним напрямком розвитку систем управління охороною праці на вітчизняних підприємствах є інтеграція міжнародних стандартів, зокрема ISO 45001:2018, що дозволяє не лише підвищити рівень безпеки працівників, але й отримати економічні переваги через зниження витрат, пов'язаних з нещасними випадками та професійними захворюваннями. Крім того, важливим завданням є подальший розвиток ризик-орієнтованого підходу в управлінні охороною праці, що дозволить більш ефективно розподіляти ресурси та запобігати виробничим небезпекам.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Іваненко В. С., Курепін В. М. Управління професійними ризиками на вітчизняних підприємствах. *Проблеми та перспективи розвитку охорони праці* : матеріали XII Всеукраїнської науково-практичної конференції курсантів, студентів, аспірантів та ад'юнктів. Львів : ЛДУ БЖД, 2022. С. 97-99. URL: <https://dSPACE.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/11713>
2. Система управління охороною праці. *Бібліотека економіста*. URL: <https://buklib.net/books/27287/>
3. Служба охорони праці підприємства: функції та завдання. *Охорона праці і пожежна безпека*. 2014. 7 серпня. URL: <https://oppb.com.ua/news/sluzhba-ohorony-praci-pidpryemstva-funkciyi-ta-zavdannya>
4. ISO 45001 (охорона здоров'я і безпека праці). *Всеукраїнська експертна служба "Укрекспертиза"*. URL: <https://ves.in.ua/iso-45001-okhorona-zdorov-ya-i-bezpeka-pratsi/>

Гриценюк Діана Олександрівна – студентка групи ІЛ-236, факультету менеджменту та інформаційної безпеки, Вінницький національний технічний університет, Вінниця, e-mail: dianagricenuk5@gmail.com

Науковий керівник: Віштак Інна Вікторівна – кандидат технічних наук, старший викладач кафедри БЖДПБ, Вінницький національний технічний університет, Вінниця, innavish322@gmail.com.

Hrytseniuk Diana – student of the Faculty of Management and Information Security, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, e-mail: dianagricenuk5@gmail.com

Supervisor: Vishtak Inna V., Associate Professor Candidate of Technical Sciences, Associate Professor of the Department of Life Safety and Safety Pedagogy, Vinnitsa national technical university, Vinnitsa, innavish322@gmail.com.